

Jan Jacobsen

Michiel Jacobsen, wegens zijn sluwheid, de "Zeevos" geheten, afstammeling van een katholieke familie van Den Briel, die uitgeweken was naar Duinkerke om godsdienstige redenen, werd een roemruchte admiraal van de Spaanse oorlogsvloot. Wegens de grote diensten die hij bewees aan de Spaanse kroon werd hij, als blijk van een uitzonderlijke hulde, na zijn dood bijgezet in de kathedraal van Sevilla, naast het praalgraf van de beroemde en beruchte conquistador Fernando Cortes.

Het zeemansbloed zat in de familie en onder zijn talrijke kroost vinden we een Jan Jacobsen, zoals zijn vader zeekapitein op de Spaanse vloot. Jan Jacobsen zal, na het Twaalfjarig Bestand, de bekende wapenstilstand van twaalf jaren tussen de Hollandse rebellen en de Spaanse kroon, van 1609 tot 1621, gestationeerd worden met zijn schip, de "Sint-Vincent", te Oostende.

Op de lijst van de stamfamilies van Oostende van de heer Joseph Jacquart vinden we een naam Jacobs, in 1622 opgegeven bij een eerste geboorte van een familie van die naam. Is het de naam van onze Jacobsen? Bovendien meldde destijds de archivaris van Oostende, de heer Looftens, aan Maurits Sabbe, bij het ontdekken door deze van een lied over Jan Jacobsen in het archief van de Rijksuniversiteit Gent, dat een notariële akte van staat van goederen, in 1650, een pakhuis op de Grote Markt van Oostende vermeldt op naam van wijlen Jan Jacobsens. Wellicht wijzen deze twee gegevens erop dat Jan Jacobsen (de eigennamen worden in die tijd nogal fantasierijk gespeld) inderdaad een tijd te Oostende heeft doorgebracht, hoewel de ganse familie, ook zijn echtgenote Marie de Meulenaere, steeds te Duinkerke bleef gevestigd. Dit zou dan betekenen dat Oostende én Duinkerke samen de eer genieten de heldendaad, waarover we het straks zullen hebben te mogen opeisen.

Wat er ook van zij, Jan Jacobsen zal zich in oktober 1622 beroemd maken door liever met schip, man en muis de lucht in te vliegen dan zich over te geven aan de vijand.

Hoe weten we dat en wat gebeurde er in waarheid?

Wel, Marie de Meulenaere, echtgenote van Jan Jacobsen, liet na de gebeurtenissen waarvan sprake, de twee overlevende getuigen van het gebeuren onder ede verhoren over de feiten door de magistraat van Duinkerke. De bekende Duinkerker historicus Faulconnier gaf dit verhoor in zijn bijzonderheden weer in zijn

Oostende houdt de naam van zijn kapers in ere. (foto Seaprint)

"description historique de Dunkerque", verschenen in 1730 te Brugge.

Deze twee getuigen zijn Cornil (Cornelis) Jacobsen, geboortig van Duinkerke en neef van kapitein Jan, en Gaspard Bart, zoon van Antoon Bart, grootoom van de latere beroemde Jan Bart.

Cornil Jacobsen was aangeworven als matroos op de 'Sint-Vincent' en is dus rechtstreekse getuige evenals Gaspard Bart, eveneens lid van de bemanning.

Het verhaal van beide jongelui loopt vlot en waarachtig en werd trouwens later bevestigd door de bekende Hollandse maritieme historicus J.C. De Jonge, in zijn merkwaardige studie over "Het Nederlandsche Zeewezen", met bovendien het citeren van diverse andere bronnen. En onze eigen Oostendse kronijkschrijver, Bowens, liet zich ter zake ook niet onbetuigd met een analoge versie van de feiten.

Wat is nu het verhaal?

Op 2 oktober 1622, rond 23 uur, verliet een smaldeel van drie eenheden van de Spaanse vloot de haven van Oostende, om de Hollandse blokkade te doorbreken. De admiraal van het eskader is een Spanjaard, Pedro de la Plesa, vergezeld van Jan Jacobsen en een andere Spanjaard, Juan Garcia.

Na enkele uren zeilen ontmoette het drietal de vloot van de Hollandse vice-admiraal Herman Kleuter, bestaande uit negen zware oorlogsbodems, bestemd om de Vlaamse kust te blokkeren.

Het schip van Jan Jacobsen wordt duchtig beschoten, maar weert zich even duchtig met al zijn vuurkracht en zijn 140 tot 180 man aan boord. Over het cijfer van de bemanning is twijfel tussen die twee getallen. De Spaanse kapiteins, in plaats van de Vlaming ter hulp te snellen en bij te staan, zetten alle zeilen bij en vluchten tot onder de kust van Engeland.

Een Vlaams volkslied ter zake, waarover

we het nog zullen hebben, bezingt dit als volgt in een van zijn talrijke strofen:

*"Dus lieten zij alleene,
den nederlandschen leeuw,
voorwaar hun eer is kleene
verdienden wel een geschreeuw,
fa, fa, die flauwe hennen,
die dus waeren gevluucht,
schuddende haere pennen,
uyt dit geschots gerucht."*

Jan Jacobsen, hoewel zich verlaten ziende door zijn bondgenoten, besluit te strijden tot het bittere einde. Hij weet immers dat het de gewoonte is van de Hollanders hun Vlaamse gevangenen over boord te gooien wat toen heette: de "voeten te spoelen", of hen mee te voeren naar de wal om te bekeren en vervolgens op te hangen. Sinds 1587 werden de Vlamingen behandeld als zeeroovers door de Hollanders en op de hiervoren vermelde wijze behandeld.

Jan Jacobsen zal dan ook de strijd totterdood verkiezen boven een roemloos einde, al betekent dit een verlenging van het leven.

Hij stelt zijn mannen op ten aanval, de sabel in de vuist, en na een laatste toespraak tot zijn mannen, waarna ze allen beloven te strijden tot de laatste man, zeilt hij op de Hollanders los, lost twee volle lagen, entert het naastbijzijnde schip dat onder het bevel van de Hollandse kapitein Kleuter staat en boort dit bijna onmiddellijk in de grond.

De overige acht Hollanders concentreren al hun vuur op de 'Sint-Vincent', die ze geheel ontmantelen en waarvan de helft van de bemanning buiten gevecht wordt gesteld. De moedige kapitein zet echter zijn overblijvende manschappen tot verder verzet aan en herinnert ze aan hun gedane belofte, die ze opnieuw bevestigen. Daarop roept hij de Hollanders toe aan boord te springen indien ze daartoe de moed hebben. Het gevecht duurde toen reeds dertien uur en Jacobsen staat bijna alleen op dek. Het achterschip is vermorzeld door de kanonschoten en staat onder water. Masten en zeilen zijn aan flarden geschooten. Het kan niet lang meer duren... Hij voorziet dat hij in handen van de Hollanders zal vallen en beveelt het vuur in het buskruit te steken.

De Hollanders, bij het vernemen van dit bevel, beloven hem en zijn resterende manschappen goed kwartier en behouden leven, en dit bij monde van hun admiraal zelf, Mooi Lambert.

Drieëndertig man, waaronder Cornil Jacobsen zelf, zijn neef, weerstaan niet aan de lokstem en springen overboord om door de Hollanders te worden opgepikt. Dit gebeurde rond 14 uur, op 23 oktober. Jan Jacobsen blijft echter met tien à twaalf

getrouwen aan boord van de 'Sint-Vincent' en richt nog een echt bloedbad aan onder een vijftigtal Hollanders die aan boord waren gesprongen.

Doch eindelijk, zwaar gekwetst en afgemat, met nog twee of drie man naast zich, had hij nog de moed luidop te roepen tot zijn geredde makkers aan boord van de Hollanders: "Vrienden, indien iemand onder u ontsnapt en nog ooit in Duinkerke terugkomt, dat hij dan zegge hoe we ons verdedigd hebben en ons bloed vergoten voor God en Koning."

Op zijn bevel steekt dan een Antwerpse matroos, die vroeger op Oost-Indië gevangen had, de vuurlont in het kruit en de 'Sint-Vincent' vliegt met vriend en vijand de lucht in, midden een rode vuurkolk.

Het geweld was zo groot dat een Hollands schip volledig onttakeld werd en een in het water gevallen kanon een ander kanon meesleepte en alles in het water zank.

Getuige Gaspard Bart verklaarde ook uitgebreid hoe hij, bij het in de lucht springen van de 'St. Vincent', in zee werd geslingerd.

Zijn lichaam had zware brandwonden opgelopen ("avec une partie du corps brûlé") en zijn rechterwang droeg nog de sporen van de brandwonden, wat de verhoorders de visu konden constateren. Hoewel hij niet kon zwemmen, had hij zich zo flink te water geweerd ("il ne laissa pas de se débattre") dat hij een drijvende plank van zijn schip kon bemeeisteren. Een Hollandse matroos, die hem had opgemerkt, wierp hem een touw toe, dat hij wegens zijn brandwonden niet kon vastgrijpen met zijn handen, zodat hij verplicht was het touw met zijn tanden te

nemen en vast te houden. Bijna werd hij op die wijze aan boord van de Hollander gehesen, maar door een plotseling voorbijzeilend schip had hij het touw moeten lossen en was hij opnieuw in zee gevallen. Hij kon echter het touw opnieuw met de tanden vastnemen en kwam aldus toch aan boord van de Hollander, waarop enkel de schrijver, de chirurg en enkele matrozen nog in leven waren, alle andere opvarenden waren gesneuveld gedurende de veldslag. Het was bovendien dank zij de chirurg dat hij achteraf niet werd gehangen met zijn lotgenoten, terwijl ook vele andere personen uit medelijden met zijn jeugdige leeftijd tussenkwamen om hem te sparen en hij kon uitgewisseld worden met een Hollandse zeeman die gevangen zat te Duinkerke.

Dit authentieke verhaal wijst op de nijd van het gevecht en het moorddadige van de slag.

Mooi Lambert in eigen persoon oordeelde nadien dat het niet mogelijk was nog een kapitein van de uitzonderlijke waarde van Jacobsen te vinden en dat de koning van Spanje met hem een zijner waardevolste onderdanen had verloren. De Hollanders hadden vierhonderd man en twee schepen verloren, terwijl de andere schepen deelrijk toetakeld waren. Mooi Lambert voegde eraan toe dat, indien de twee Spanjaarden Jacobsen niet hadden verlaten, hij het moeilijk zou gehad hebben uit hun handen te blijven.

De gevangen genomen Vlamingen werden, ondanks de gedane beloften, naar Holland gebracht en opgehangen, met uitzondering van getuige Cornil Jacobsen, die gespaard bleef wegens zijn jeugdige

leeftijd, zoals Gaspard Bart die dus werd uitgewisseld tegen een Hollandse matroos, ook wegens zijn jeugd.

Toen de aartshertogin Isabella de schandelijke terechtstelling van de mannen van Jacobsen vernam, liet ze als wraakneming evenveel Hollandse gevangenen ter dood brengen. Ja, de tijden waren wreedaardig...

De daad van Jacobsen werd bewonderd en bezongen.

In Valerius "Nederlandsche gedenck-clanck" (1626) werd het feit het vermelden waard gevonden. De auteur is zelfs de mening toegedaan dat de "medelijvende ende menschlievende Godt" ervoor gezorgd had dat op die wijze de Spaanse macht die opereerde vanuit Oostende met "verscheydene groote wel gemonteerde oorlogschepen" werd gebroken, terwijl de Vlamingen nog maar eens "doot weerdige Zeerovers" werden geheten...

Een andere klok luidt in een volksliedje, waaraan onze kollega Klausning ook aandacht wijdde. Het werd, zoals reeds gezegd, ontdekt door Maurits Sabbe. Het werd gezongen op de wijze van "Maestricht gij schoone stede" en het verheerlijkt de dappere daad van Jan Jacobsen onder de titel: "Kapitein Jacobus. Liedeken van den kloekmoedigen Kapiteyn Jan Jacobsen; die alleen met zijn volk vegte tegen zeven Hollandsche schepen."

Typisch voor de beweegreden die Jacobsen dreef tot de uiterste strijd, blijkt uit de volgende verzen:

"Laet ons vromelijk vechten,
o soldaten valiant,
als vrome krijsche knechten,
tegen onze vijand,
hij zal ons veel beloven
en daer toe luttel doen,
't is beter eens gevlogen
als 't hangen boven 't groen."

Maurits Sabbe oordeelde dat de Zuid-Nederlanders in de lofzang op de heldendaad van Jan Jacobsen een gelegenheid vonden om, in een tijd van nationale vernedering, "met vreugde en met een gevoel van groeiende vaderlandsliefde over eigen helden en krijsroem te zingen".

Het lied moet lang nageleefd hebben, ook te Duinkerke.

Op een familiefeest van de Jacobsen, te Duinkerke, op 7 juli 1785, dichtte E.P. Laurent Baligan, van de Miniemen te Duinkerke, het lied van Jacobsen in Franse verzen en voegde er nog drie strofen aan toe, ter ere van ene Jean-Cornil Jacobsen de la Crosnière! De titel heette toen "Chanson du magnanime et du courageux capitaine Jean Jacobsen". Ja, toen was reeds alles in het Frans in die eens zo Vlaamse stad.

Reproductie van een portret van Jan Jacobsen, uit het boek van Faulconnier.

Walter Debrock